

Un mapa conceptual del procés primari i secundari de l'aparell psíquic

Enrico Mora, Gina García

Resum

En aquest text exposem les principals característiques del procés primari i secundari de l'aparell psíquic, segons la interpretació que en fem de la formulació feta per Freud, en el marc de la primera tòpica. Hem organitzat la nostra exposició fent servir una eina de representació conceptual coneguda com a mapa conceptual fent servir el programari lliure CmapTools. Prestem atenció a les dimensions tòpica, dinàmica i econòmica de l'aparell psíquic. Proposem que l'elaboració de mapes conceptuals pot ser una eina útil per a vehicular l'aprenentatge i reflexió en el camp psicoanalític.

Paraules clau: sistema Prcc-Cc, sistema Icc, censura, primera tòpica.

Abstract

In this paper we present the main features of the primary and secondary processes of the psychic apparatus, according to our interpretation of Freud's formulation, within the first topology. We have organized our presentation using a representation tool known as concept map using free software CmapTools. We focus on the topological, dynamic and economic dimensions of psychic apparatus. We propose that the development of concept maps can be a useful tool for teaching and learning in the field of psychoanalytic thought.

Keywords: preconscious-conscious system, unconscious system, censorship, first topology.

Introducció

¿Y el valor del sueño para el conocimiento del futuro? Ni pensar en ello, naturalmente. Podríamos reemplazarlo por esto otro: para el conocimiento del pasado. Pues el pasado brota del sueño en todo sentido. Aunque tampoco la vieja creencia de que el sueño nos enseña el futuro deja de tener algún contenido de verdad. En la medida en que el sueño nos presenta un deseo como cumplido, nos traslada indudablemente al futuro; pero ese futuro que el soñante le parece presente es creado a imagen y semejanza de aquel pasado por el deseo indestructible (Freud, 1900: p. 608).

Freud al text *Lo inconsciente* (1915c) formula la pregunta de com es pot arribar a conèixer allò inconscient. Explica que, evidentment, només el podem conèixer a través de la consciència. Per assolir-ho es requereix que la persona analitzada venci certes resistències. A continuació exposem els principals arguments i enunciats que Freud elabora per descriure i explicar els processos primari i secundari de l'aparell psíquic, segons la primera tòpica, des de les limitacions de la *nostra* consciència per atansar-se als fenòmens inconscients, intentant vèncer les pròpies resistències i des del principi de realitat que delimita l'extensió i la profunditat d'aquest text. Per fer-ho, ens recolzem en el que Freud va denominar *metapsicologia*, un concepte que en va fer esment per primer cop en una carta a Fliess el 1896 (Freud, 1905a, *Carta 41*). La metapsicologia ens permet descriure els processos psíquics en els seus aspectes tòpics, dinàmics, i econòmics. L'elaboració d'aquest text l'hem basat, doncs, en

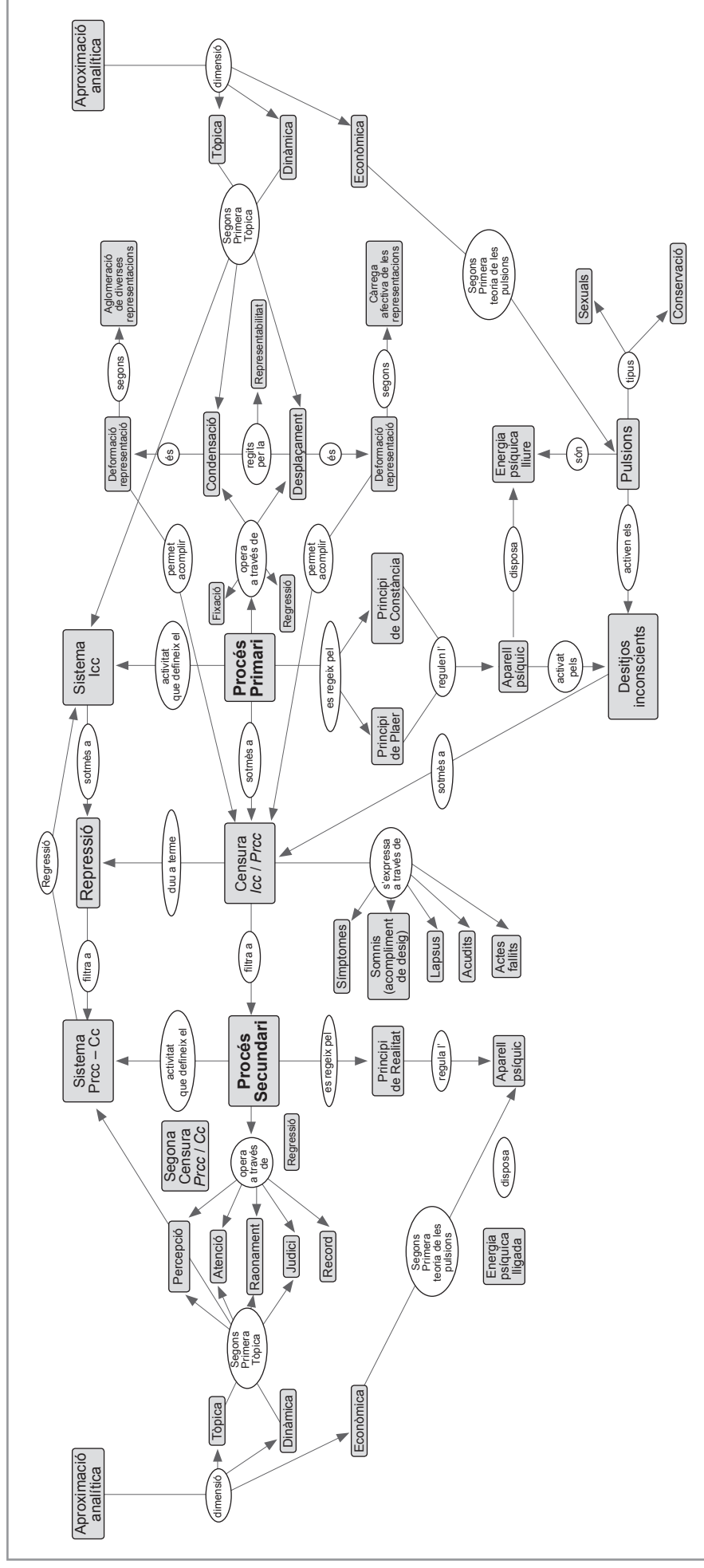
aquesta aproximació: descriure els dos sistemes pels quals es regeix l'aparell psíquic, primari i secundari, des de les tres dimensions esmentades, segons la primera tòpica. L'originalitat de la proposta que fem està en el fet que hem construït un mapa conceptual dels processos primaris i secundaris, amb la intenció de fer-ne una eina que contribueixi a l'aprenentatge i a la reflexió sobre alguns dels fonaments metapsicològics de la psicoanàlisi elaborats per Freud. Comencem per presentar quins són els supòsits bàsics dels mapes conceptuals i presentem el que hem elaborat per després passar a desenvolupar-ho de forma narrativa.

Un mapa conceptual

Els mapes conceptuals varen ser creats per Novak al 1972 en el decurs d'un programa d'investigació sobre l'anàlisi dels canvis en el procés d'aprenentatge de les ciències naturals en nens i nenes de primària (Novak i Cañas, 2006). Els podem definir com eines gràfiques per a organitzar i representar el coneixement a través de tres elements fonamentals: els conceptes, les línies que vinculen els conceptes (vincles) i les paraules que enllacen els conceptes, les quals doten de sentit les línies de vinculació conceptual. El camp d'aplicació originari fou el de la didàctica. La potència d'aquesta eina és que permet sintetitzar coneixements tant simples com força complexos a través de representar relacions significatives entre conceptes en forma de proposicions (Novak i Gowin, 1984). Ens pot ajudar a representar els processos conscients del pensament, tot i que, com sabem, això no significa que quedin desvinculats dels processos afectius inconscients de qui investiga o estudia, que en delimita l'abast i la forma en com ens hi atensem. Tanmateix, els fonaments psicològics dels mapes conceptuals provenen d'una tradició teòrica diferent a la psicoanalítica: la psicologia de l'aprenentatge d'Ausubel (1963, 1968), de tradició cognitivista.

No forma part dels nostres objectius d'aquest text entrar a debatre els fonaments psicològics d'aquesta aproximació i contrastar-los amb la tradició psicoanalítica. Tanmateix volem fer un breu apunt al respecte: segons la perspectiva cognitivista, l'aprenentatge succeeix per l'assimilació de nous conceptes i proposicions en una estructura conceptual i proposicional ja existent en qui aprèn. Una de les principals aportacions d'Ausubel és el concepte d'aprenentatge significatiu, segons el qual una criatura aprèn quan s'incorporen nous significats dins d'una xarxa de coneixements previs que tenen per efecte facilitar la producció creativa. Aquesta forma d'aprenentatge es contraposa amb aquelles purament memorístiques. Tot i l'interès d'aquesta perspectiva, deixa de banda, al nostre entendre, els elements fonamentals lligats als processos inconscients i emocionals de l'aprenentatge. Nosaltres adoptem d'aquesta perspectiva el recurs tècnic d'organitzar la nostra comprensió del procés primari i secundari en una xarxa conceptual, sense però oblidar que expressa la singularitat de la nostra comprensió delimitada no només pels nostres coneixements previs sinó per la nostra història afectiva. Alhora, pensem també que pot ser una eina útil per a estructurar l'exposició de casos clínics, aspecte que aquí no abordem. En la figura 1 representem el mapa conceptual del procés primari i secundari de l'aparell psíquic que hem elaborat amb el programari lliure CmapTools, disponible a la web del Florida Institute for Human & Machine Cognition (<http://cmap.ihmc.us>). Es tracta d'una eina informàtica de fàcil aprenentatge i execució en la creació de representacions gràfiques conceptuals. Després desenvolupem els principals conceptes del mapa que, al nostre entendre, permeten exposar-ne les principals característiques, atenent en primer lloc als aspectes tòpics i finalment als dinàmics i als econòmics.

Figura 1: Mapa conceptual del procés primari i secundari en la formulació de la primera tòpica de Freud

Basat en els textos següents de Sigmund Freud (tots de les Obres completes editades per James Strachey):

- FREUD, SIGMUND (1900). «VII. Sobre la psicologia de los procesos oníricos», *La interpretación de los sueños*. Vol. V, 504-611. 2010.
- . (1905). *Tres ensayo de teoría sexual*. Vol. VII, 117-224. 2011.
- . (1914). *Introducción del narcisismo*. Vol. XIV, 71-98. 2010.
- . (1915). *Pulsiones y desitjos de pulsión*. Vol. XIV, 113-134. 2010.
- . (1915). *La represión*. Vol. XIV, 141-152. 2010.
- . (1915). *Lo inconsciente*. Vol. XIV, 161-213. 2010.
- . (1917 [1915]). *Complemento metapsicológico a la doctrina de los sueños*. Vol. XIV, 221-233. 2010.
- . (1916-17 [1915-1917]). «14ª conferencia. El cumplimiento de deseos», *Conferencias de introducción al psicoanálisis*. Vol. XV, 195-208. 2009.

Aproximació tòpica al procés primari i al secundari

L'aproximació tòpica a l'aparell psíquic significa entendre'l com un conjunt de sistemes ordenats entre ells. No cal, ens diu Freud (1900), entendre aquest ordre en un sentit estrictament espacial dels sistemes psíquics. N'hi ha prou amb suposar que hi ha una seqüència fixa entre els diversos sistemes que són recorreguts per l'excitació dintre d'una determinada sèrie temporal. Freud anomena el conjunt dels components de l'aparell psíquic com a «sistemes ψ ». Al llarg de la seva vida investigadora Freud establirà dues tòpiques. La primera és la que ara passem a descriure i on situem els processos primari i secundari. Freud (1900; 1915c) estableix tres sistemes que conformen l'aparell psíquic i que denomina Inconscient (*Icc*), Preconscient (*Prcc*) i Conscient (*Cc*), pels quals transiten els actes psíquics des de l'activació pulsional fins a l'acte motriu que cerca la seva satisfacció, regulats pel principi de plaer i el principi de realitat. Com assenyala Freud (1915c: p. 169):

Dentro de una exposición positiva enunciamos ahora, como resultado del psicoanálisis: un acto psíquico en general atraviesa por dos fases de estado, entre las cuales opera como selector una suerte de examen (*censura*). En la primera fase él es inconsciente y pertenece al sistema *Icc*; si a raíz del examen es rechazado por la censura, se le deniega el paso a la segunda fase; entonces se llama «reprimido» y tiene que permanecer inconsciente. Pero si sale airoso de este examen entra en la segunda fase y pasa a pertenecer al segundo sistema, que llamaremos el sistema *Cc*. Empero, su relación con la conciencia no es determinada todavía unívocamente por esta pertenencia. No es aún consciente, sino *susceptible de conciencia* (según la expresión de J. Breuer), vale decir, ahora puede ser objeto de ella sin una particular resistencia toda vez que se reúnan ciertas condiciones. En atención a esta susceptibilidad de conciencia llamamos al sistema *Cc* también el «*preconsciente*». Si se llegara a averiguar que a su vez el devenir-consciente de lo preconsciente es codeterminado por una cierta censura, deberíamos aislar entre sí con rigor los sistemas *Prcc* y *Cc* [Cf. Pág. 188]. Provisionalmente baste con establecer que el sistema *Prcc* participa de las propiedades del sistema *Cc*, y

que la censura rigurosa está en funciones en el paso del *Icc* al *Prcc* (o *Cc*).

El processos psíquics que intervenen en el trànsit dels actes psíquics són el procés primari i el procés secundari. El procés primari és propi del sistema *Icc*, i el procés secundari és propi del sistema *Prcc-Cc*. Ambdós processos estan vinculats per la repressió (Freud, 1915b). Val a dir, la repressió a través de la censura que fiscalitza els actes psíquics activats pels desitjos inconscients, permet o no la satisfacció dels desitjos segons si les representació i les magnituds d'afecte vinculats són acceptables al que, en un primer moment Freud denominarà instància criticadora (Freud, 1900), consciència moral (Freud 1915c) o, finalment, el que coneixerem més endavant a la segona tòpica, l'articulació entre la censura i el superjò. La instància criticadora se situa entre el sistema *Icc* i el sistema *Prcc-Cc*. En la primera tòpica coincideix el concepte d'instància criticadora amb el de censura que regula l'acompliment de desitjos inconscients. Les mocions de desitjos inconscients aspiren a regir tant la vida onírica com la de vigília. I voldrien fer-ho a través d'irrompre pel camí que a través del sistema *Prcc* porta fins al sistema *Cc* i d'aquí al govern de la motilitat. La censura entre *Icc* i *Prcc* esdevé un element fonamental per a sostenir la nostra salut mental, ja que els desitjos inconscients no atenen al principi de realitat (tot i que és gràcies al principi de realitat que es poden assolir en alguna mesura). Quan la censura queda profundament debilitada en la seva funció criticadora i d'inhibició dels desitjos inconscients o bé la força dels desitjos inconscients la sobrepassa i alhora la motilitat està disponible (no estem en estat de somni), l'aparell psíquic i la motilitat queden guiats per les excitacions inconscients i per regressions al·lucinatòries que condueixen a la psicosi (Freud, 1900). La tramitació psíquica implica doncs, un procés de repressió i censura dels desitjos inconscients, regits pel procés primari (que opera a través de la condensació i el desplaçament), que un cop adequats als requisits de la censura entre els sistemes *Icc* i *Prcc* —que combinen el principi de plaer i el de realitat, poden accedir al sistema *Prcc-Cc*, regit pel sistema secundari (que opera a través de la coherència i la intel·ligibilitat). Arribar a la motilitat implica passar una segona censura entre el *Prcc* i el *Cc*, que ve determinada pel caràcter temporal del *Cc*, donada la

seva disposició cap a la percepció i no a la retenció, pròpia del *Prcc*. En aquesta tramitació és fonamental l'avaluació de la mudança de l'afecte que implica l'acompliment de desitjos, segons si poden provocar un afecte plaent o desplaent. Aquesta és l'essència de la repressió. Com assenyala Freud (1900: p. 593):

[...] una mudanza [...] del afecto ocurre en el curso del desarrollo (piénsese en el advenimiento del asco, que inicialmente faltaba en la vida infantil) y que se anuda con la actividad del sistema secundario. Los recuerdos desde los cuales el deseo inconsciente provoca el desprendimiento del afecto nunca fueron accesibles al *Prcc*; por eso no fue posible inhibir su desprendimiento de afecto. Y precisamente a causa de este desarrollo del afecto tales representaciones tampoco ahora son asequibles desde los pensamientos preconscientes sobre los cuales han transferido su fuerza de deseo. Más bien entre en funciones el principio de displacer y hace que el *Prcc* se extraña de tales pensamientos de transferencia. Estos son librados a sí mismos, son «reprimidos» [desalojados], y de esa suerte la existencia de un tesoro de recuerdos infantiles sustraídos desde el comienzo al *Prcc* para a ser la condición previa de la represión.

El sistema *Icc* el constitueixen, sobretot, les imatges o continguts reprimits amb la seva corresponent càrrega o energia pulsional. Les imatges o continguts de l'inconscient són representants de les pulsions (Laplanche i Pontalis, 1967). Els continguts de l'inconscient es relacionen entre si segons el procés primari, que és la manera general de funcionament de l'*Icc*. És a dir, l'energia de les pulsions circula lliurement entre els continguts que la representen. No es fixa o lliga a una imatge, com si aquesta la retingués. La libido que impera en l'inconscient explica que, en ell, no hi hagi negacions ni contraposicions i que la força que ho vivifica tendeixi sense demora a la distensió i assolir plaer. El sistema *Prcc-Cc* és un sistema compost de l'aparell psíquic: està format pel sistema *Prcc* i el sistema *Cc*. Freud (1900) tracta aquest sistema en ocasions de forma conjunta i en ocasions fixant-se en cada un dels dos components. Això és perquè el sistema *Prcc-Cc* té com a denominador comú, i que el diferencia de forma clara del sistema *Icc*, que es regeix pel procés secundari i que està vinculat al sistema *Icc*, per la censura. Tot i així podem identificar una

segona censura, però d'un caire diferent entre els dos components del sistema *Prcc-Cc*. Té una funció selectiva, és a dir, la d'actualitzar les representacions que la consciència necessita per a les necessitats de l'acció. Del *Prcc* els continguts poden passar a la consciència per una decisió del subjecte. El formen sobretot els records, que no tenim a la consciència en un moment donat, però que podem evocar. *Prcc* i *Cc* articulen els seus continguts segons el procés secundari: en ells l'energia o càrrega queda «lligada» a continguts que la representen, és més duradora. Per això, les imatges de tots dos sistemes tenen contorns més precisos, relacions lògiques que els donen congruència i les harmonitzen o les oposen (Freud, 1900). Finalment el sistema *Cc* és la part perifèrica de l'aparell psíquic, que acompanya les percepcions que es reben de l'exterior mitjançant els sentits i que es reben de les sensacions interiors del cos, carregades d'afectivitat i de factors motivacionals, necessitats orgàniques (Laplanche i Pontalis, 1967). Al *Cc* és on es despleguen les funcions psíquiques superiors com ara el raonament, l'abstracció, el judici.

Aproximació dinàmica i econòmica al procés primari i al secundari

Les aproximacions dinàmica i econòmica a l'aparell psíquic introdueixen les dimensions del conflicte, la circulació i la distribució d'energia pulsional en la descripció i explicació de la vida psíquica. Freud defineix l'aproximació dinàmica (Laplanche i Pontalis, 1967) com aquella que entén els fenòmens psíquics com a resultat del conflicte i de la contraposició de forces que exerceixen una determinada embranzida. Aquestes forces són, en últim terme, d'origen pulsional. Parlar de conflicte pressuposa entendre que la vida psíquica es caracteritza per l'escissió entre el sistema *Prcc-Cc* i el sistema *Icc*. Però, i aquesta és una de les grans aportacions de Freud, parlar de conflicte i d'escissió no significa parlar de trastorn o patologia. La normalitat de la vida psíquica pressuposa l'existència d'un conflicte de forces psíquiques oposades, reconeixent en ella el resultat d'una lluita activa entre dos grups psíquics entre si, el dualisme pulsional. Freud utilitza l'adjectiu dinàmic per referir-se a la tensió entre l'acció permanent que exerceix l'*Icc* (procés primari), i l'acció obligada

d'una força contrària, igualment permanent, que li impedeixi l'accés a la *Cc* (procés secundari). Clínicament, aquest caràcter dinàmic es comprova tant per la resistència trobada per accedir a l'*Icc* com per la producció reiterada de derivats d'allò reprimat, com per exemple els somnis. En general, aquelles idees que posseeixen cert caràcter dinàmic i que romanen apartades de la consciència a pesar de la seva intensitat i activitat estan reprimides.

L'aproximació econòmica pressuposa, segons Freud (1915a, 1905b), que els processos psíquics consisteixen en la circulació i distribució d'una energia quantificable (energia pulsional), és a dir, susceptible d'augment, de disminució i d'equivalències. La dimensió econòmica és la temptativa de conèixer el destí de les quantitats pulsional i d'assolir, com a mínim, certa estimació relativa de la seva magnitud. Amb el concepte de catexis Freud vincula l'energia psíquica amb una representació o grup de representacions, una part del cos, o un objecte. Per tant, els processos psíquics els podem analitzar des de l'economia de les catexis, considerant la seva mobilitat, els seus canvis d'entitat, les oposicions que s'estableixen entre elles (contracatexis). Freud utilitza el llenguatge econòmic per explicar una gran varietat de processos psíquics. A continuació indiquem alguns dels més rellevants:

- Caràcter irreprimit del símptoma neuròtic (la o el pacient acostuma a dir: «és més fort que jo»);
- Desencadenament de trastorns de tipus neuròtic consecutius o perturbacions de la descàrrega sexual (neurosis actuals);
- Alleujament i desaparició dels trastorns quan el subjecte assoleix, durant la cura, alliberar-se (catarsi) dels afectes associats (abreacció);
- Separació, efectivament comprovada, en el símptoma i en el curs del tractament, de la representació i l'afecte que en principi es trobava lligat a aquesta (conversió, repressió...);
- Descoberta de cadenes d'associacions entre una determinada representació, que provocava molta, escassa o nul·la reacció afectiva, i una altra aparentment anodina, però que provocava aquesta reacció (aquest últim fet suggereix la hipòtesi d'una veritable càrrega afectiva que es desplaça d'un element a un altre, al llarg d'una via de conducció).

En l'arrel de l'aproximació econòmica Freud (1915a) situa el concepte de pulsio. L'aparell psíquic rep excitacions d'origen extern i intern. Aquestes últimes prenen el nom de pulsions i exerceixen una embranzida constant, font d'excitació corporal, estat de tensió (càrrega d'energia, factor de motilitat), que constitueix una «exigència de treball», i fa que l'organisme tendeixi cap a una finalitat. De manera general, tot el funcionament de l'aparell pot descriure's en termes econòmics com un joc de catexi, retirada de la catexi, contracatexi i sobrecatexi. Segons Freud (1915a), una pulsio té la seva font en una excitació corporal (estat de tensió); la seva finalitat és suprimir l'estat de tensió que regna en la font pulsional; gràcies a l'objecte pot assolir la seva finalitat (principi de constància). La pulsio seria un estímul constant per allò psíquic (procés dinàmic). Perquè una moció pulsional esdevingui reprimida ha d'acomplir la condició que l'assoliment de la seva meta esdevingui desplaent en lloc de plaent. L'aproximació econòmica es troba en estreta relació amb els altres punts de vista metapsicològics: tòpica i dinàmica. En efecte, Freud defineix cada una de les instàncies de l'aparell per una modalitat específica de circulació de l'energia: així, dins de la seva primera teoria de l'aparell psíquic, estableix l'existència d'una energia lliure del sistema *Icc* (procés primari), una energia lligada del sistema *Prcc*; i una energia mòbil de sobrecatexi per a la *Cc* (procés secundari).

Com a resultat de la hipòtesi econòmica Freud elabora un conjunt de principis que regeixen l'activitat de l'aparell psíquic (i per tant les mudances pulsional). Aquests principis tindrien, ens diu Freud (1900; 1915a, 1915b, 1915c), la funció de mantenir al nivell més baix possible l'energia que circula per l'aparell psíquic. Aquest principis són:

- Principi de plaer: el conjunt d'activitat psíquica té per finalitat evitar el desplaer i procurar el plaer. Atès que qualsevol desplaer va lligat a l'augment de les quantitats d'excitació, i el plaer a la disminució d'aquestes. El principi de plaer constitueix un principi econòmic.
- Principi de realitat: forma un parell amb el principi de plaer i modifica, en la mesura en què assoleix imposar-se com a principi regulador,

la cerca de satisfacció. Aquesta ja no s'efectua pels camins més curts (que inspiraria el principi de plaer), sinó mitjançant rodejos, i ajorna el seu resultat en funció de les condicions imposades pel món exterior. Considerat des del punt de vista econòmic, el principi de realitat correspon a una transformació de l'energia lliure en energia lligada. Des del punt de vista tòpic, caracteritza essencialment el sistema *Prcc-Cc*. Des del punt de vista dinàmic, la psicoanàlisi intenta basar el principi de realitat sobre cert tipus d'energia pulsional que es trobaria més especialment al servei del jo (pulsions del jo).

- Principi de constància: principi segons el qual l'aparell psíquic tendeix a mantenir la quantitat d'excitació al nivell més baix possible o, com a mínim, tan constant com sigui possible. Aquesta constància s'obté, per una part, mitjançant la descàrrega d'energia ja existent, per una altra, mitjançant l'evitació del què pogués augmentar la quantitat d'excitació i la defensa contra aquest augment.

L'aparell psíquic, a través d'aquests principis, realitza un cert treball, descrit per Freud (1900) de diverses maneres: transformació de l'energia lliure en energia lligada, desplaçament de la descàrrega, elaboració psíquica de les excitacions... Aquesta elaboració representa la distinció entre representació i *quantum* d'afecte o suma d'excitació, i aquesta pot circular al llarg de les cadenes associatives, carregar una determinada representació o complex representatiu. Aquest treball de l'aparell psíquic, Freud el sintetitzarà en dos conceptes claus per entendre l'activitat de l'*Icc* (procés primari). Ens referim als conceptes de desplaçament i de condensació:

- Desplaçament: a una representació, sovint d'aparença insignificant, pot atribuir-se-li el valor psíquic, la significació, la intensitat originalment atribuïdes a una altra.
- Condensació: en una representació única, poden confluir totes les significacions expressades per la cadena associativa que vénen a creuar-se en ella.

Com hem assenyalat, segons la primera teoria pulsional i la primera tòpica el conflicte psíquic sorgeix de la contraposició de forces entre els sistemes *Icc* i *Prcc-Cc*, segons els principis de

plaer, de realitat i de constància. En aquest conflicte permanent, hi ha dos elements centrals que el regulen: la censura i la repressió.

La censura i la repressió

Freud (1900) postula per primer cop l'existència de la censura per explicar els diversos mecanismes de deformació dels somnis. Assenyalava que es tracta d'un mecanisme permanent i constitueix, com hem assenyalat des del punt de vista tòpic, una barrera selectiva entre els sistemes *Icc*, per una part, i *Prcc-Cc*, per l'altra. Es troba, conseqüentment, en l'origen de la repressió. Els seus efectes es distingeixen amb major claredat quan es relaxa parcialment, com succeeix en el somni. L'estat oníric impedeix als continguts de l'*Icc* obrir-se pas fins la motilitat, però, com que aquells ofereixen el perill d'oposar-se al desig de dormir, la censura continua actuant de manera atenuada.

Freud distingeix entre pulsions d'auto-conservació i pulsions sexuals. Ens hem centrat en les pulsions (reprimides) que són les que des del funcionament primari de l'aparell psíquic troben expressió en el sistema secundari en el format de somnis, símptomes, lapsus, acudits i actes fallits. Els somnis són una solució de compromís (com els símptomes) entre allò ineficientment reprimint (desig *Icc*) i la força que l'empeny a expressar-se (pulsió), utilitzant la contrainvestidura (deformació) per explicar-nos allò que durant el rebaixament de la censura ens permetem deixar aflorar (Freud, 1900). Un desig conscient o diürn només esdevé excitador d'un somni si aconsegueix despertar un desig paral·lel, inconscient, mitjançant el qual es reforça. En la censura entre *Icc* i *Prcc-Cc* hi reconeixem el guardià de la nostra salut mental. El procés primari és el primer que es comença a desenvolupar en el desenvolupament psíquic, mentre que el secundari es constitueix a poc a poc en el curs de la vida, inhibint el primari, s'hi superposa.

Per Freud, tot somni és l'acompliment de desig. Per entendre aquest enunciat, que tant va ser discutit en el moment de la seva publicació a la *Interpretació dels somnis* (Freud, 1916-17; 1916-17; 1917; 1914; 1900), hem de tenir en compte diferents aspectes:

- 1) Pot passar que el treball del somni no aconsegueixi plenament crear un compliment de desig,

de sort que una part de l'afecte penós dels pensaments onírics quedi pendent i aflori en el somni manifest. L'anàlisi hauria de mostrar aleshores que aquells pensaments onírics eren encara més penosos que el somni conformat a partir d'ells.

- 2) Un acompliment de desig hauria, sens dubte, de brindar plaer, però també hem de preguntar: a qui? Per descomptat, a qui té el desig. Ara bé, la persona somiadora manté amb els seus desitjos una relació summament particular. Els desestima, els censura; en suma, no sempre li agraden. Per tant, un acompliment de desig censurat no pot brindar cap plaer, sinó al contrari, entra en escena l'aparició de l'angoixa, per tant, la persona somiadora en escena seria equiparable a la suma de dues persones (un exemple és el somni de les salsitxes, Freud, 1916-17).
- 3) És un acompliment de desig infantil, que es relaciona amb el desig actual o passat.

Estretament lligat amb el concepte de censura Freud vincula el de repressió. Freud (1915b; 1915c; 1900) la defineix com l'operació per mitjà de la qual el subjecte intenta rebutjar o mantenir a l'Icc les representacions (pensaments, imatges, records) lligats a una pulsio. Des del punt de vista dinàmic, representa un joc complex de retirada de la catexi, recatectització i contracatexi que afecta als representants de la pulsio. Des d'un punt de vista econòmic, la repressió es produeix en aquells casos en què la satisfacció d'una pulsio susceptible de procurar per si mateixa plaer, ofereix el perill de provocar desplaer en virtut d'altres exigències (Laplanche i Pontalis, 1967), alterant el principi de constància. Aquestes exigències són les que sorgeixen de les representacions-meta del procés secundari. L'acompliment de tals desitjos ja no provocaria un efecte plaent, sinó un de desplaent, i justament aquesta mudança de l'afecte constitueix l'essència d'allò que designem com «repressió». Com assenyala Freud, un dels accessos privilegiats al coneixement de la vida anímica és, precisament, l'anàlisi dels somnis, tal com diu Freud (1900: p. 581):

El regreso de la vida anímica en el sueño al punto de vista embrional [...] nos parecen felices interpretaciones de nuestras tesis, según las cuales en la formación del sueño participan modalidades

de trabajo primitivas, sofocadas durante el día [...] para quien 'el sueño vuelve a presentarnos nuestras personalidades anteriores que fueron desarrollándose de manera sucesiva, nuestra vieja manera de ver las cosas, impulsos y modos de reacción que nos gobernaron en un lejano pasado' [...] para nosotros es lo 'sofocado' el resorte impulsor del soñar.

Enrico Mora

[@] enrico.mora@uab.cat

Gina García

[@] gina2021@gmail.com

Referències bibliogràfiques

- AUSUBEL, D. P. (1963). *The psychology of meaningful verbal learning*. New York: Grune and Stratton.
- AUSUBEL, D. P. (1968). *Psicología educativa: un punto de vista cognoscitivo*. México: Trillas, 1976.
- Florida Institute for Human & Machine Cognition. (2014). *Cmap software*, Recuperat de <http://cmap.ihmc.us>
- FREUD, S. (1900). VII. Sobre la psicología de los procesos oníricos a *La interpretación de los sueños*. Obras Completas. Vol. V. Buenos Aires: Amorrortu Editores, pp. 504-611, 2010.
- . (1905a [1901]). *Fragmento de análisis de un caso de histèria*. Obras Completas. Vol. VII. Buenos Aires: Amorrortu Editores, pp. 7-107, 2011.
- . (1905b). *Tres ensayos de teoría sexual*. Obras Completas. Vol. VII. Buenos Aires: Amorrortu Editores, pp. 117-224, 2011.
- . (1914). *Introducción del narcisismo*. Obras Completas. Vol. XIV. Buenos Aires: Amorrortu Editores, pp. 71-98, 2010.
- . (1915a). *Pulsiones y destinos de pulsión*. Obras Completas. Vol. XIV. Buenos Aires: Amorrortu Editores, pp. 113-134, 2010.
- . (1915b). *La represión*. Obras Completas. Vol. XIV. Buenos Aires: Amorrortu Editores, pp. 141-152, 2010.
- . (1915c). *Lo inconsciente*. Obras Completas. Vol. XIV. Buenos Aires: Amorrortu Editores, pp. 161-213, 2010.
- . (1917 [1915]). *Complemento metapsicológico a la doctrina de los sueños*. Obras Completas. Vol. XIV. Buenos Aires: Amorrortu Editores, pp. 221-233, 2010.
- . (1916-17 [1915-1917]). 14ª conferencia. El cumplimiento de deseo a *Conferencias de introducción al psicoanálisis*. Obras Completas. Vol. XV. Buenos Aires: Amorrortu Editores, pp. 195-208, 2009.

- . (1916-17 [1915-1917]). 26ª conferencia. La teoría de la libido y el narcisismo a *Conferencias de introducción al psicoanálisis*. Obras Completas. Vol. XVI. Buenos Aires: Amorrortu Editores, pp. 375-391, 2009.
- LAPLANCHE, J., PONTALIS, J. B. (1967). *Diccionario de psicoanálisis*. Barcelona: Paidós, 2007.
- NOVAK, J. D., CAÑAS, A. J. (2006). La teoría subyacente a los mapas conceptuales y a como construirlos. *Reporte Técnico IHMC CmapTools 2006-01*. Recuperat abril 2015, a <http://cmap.ihmc.us>.
- NOVAK, J. D., GOWIN, D. B. (1984). *Aprendiendo a aprender*. Barcelona: Martínez Roca, 1988.